

No રેર્ગીંગ, Do બેર્કીંગ

ઉચ્ચશિક્ષણ ક્ષેત્રે રેર્ગીંગ છેલ્લા કેટલાંક વર્ષોથી મોટી સમસ્યા તરીકે ઉભરી આવેલ છે. ભારતમાં ૧૯૯૮ થી ૨૦૦૭ સુધી બનેલ રેર્ગીંગના બનાવોમાં પ્રથમ નંબરે આંધ્રપ્રદેશ, બીજા નંબરે ઉત્તરપ્રદેશ છે. ગુજરાતનો અગિયારમો નંબર છે. સર્વોચ્ચ અદાલતમાં દાખલ થયેલ સ્પેશીયલ લીવ પીટીશન નં. ૨૪૨૯૫ – ૨૦૦૬, યુનિવર્સિટી ઓફ કેરલા વિરુદ્ધ કાઉન્સિલ ઓફ પ્રિન્સિપાલ્સ ઓફ કોલેજીજ, સાથે SLP (C) No. 24296-24299 of 2004, W.P. (Crl) No. 173/2006 and SLP (C) No. 14356/2005], અનુસંધાનમાં ચૂકાદો જાહેર કરતાં સર્વોચ્ચ અદાલતે રેર્ગીંગને નાબૂદ કરવા માટે સમિતિ રચવાનું જણાવેલ. જેના અનુસંધાને ભારતના માનવ સંશાધન વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા તા.૫-૧૨-૨૦૦૬ ના રોજ સી.બી.આઈ. ના ભૂતપૂર્વ ડાયરેક્ટર ડૉ. રાઘવનના અધ્યક્ષપણા નીચે સાત સભ્યોની સમિતિની રચના કરવામાં આવેલી. (જેમાં ગુજરાતમાંથી એક પણ સભ્ય ન હતા!) આ સમિતિએ તા.૭-૫-૨૦૦૭ ના રોજ પોતાનો અહેવાલ સરકારને સુપ્રત કરેલો. જેમાં પ્રાથમિક, માધ્યમિક અને કોલેજ કક્ષાએથી રેર્ગીંગ દૂર કરવા કુલ પચાસ જેટલી ભલામણો છે જેમ કે, મિડિયા અને સમાજે અગત્યની ભૂમિકા ભજવવી જોઈએ, આ સમસ્યાને શેક્ષણિક સંસ્થાની માન્યતા સાથે સાંકળવી, રેર્ગીંગ વિરોધી સેલની રચના કોલેજ, રાજ્ય અને કેન્દ્ર સ્તરે પર કરવી, રેર્ગીંગ માટે જવાબદારી નક્કી કરતો કડક કાયદો કરવો, કોલેજમાં પ્રવેશ ફોર્મમાં જ રેર્ગીંગ અંગેના નિયમો અને શિક્ષાની જાણ કરીને વિદ્યાર્થી તેમજ વાલીની સહી કરાવવી વગેરે.

રેર્ગીંગ દરમિયાન સિનિયર વિદ્યાર્થીઓ નવો પ્રવેશ મેળવનાર વિદ્યાર્થીઓ પાસે એવી હરકતો કરાવે છે કે જેમાં સિનિયર વિદ્યાર્થીઓ મનોરંજન મેળવે છે અને સાથે જુનિયર અને નવા વિદ્યાર્થી પર પોતાનો વટ-ધાક બેસાડે છે. આ સમયે નવા આવનાર વિદ્યાર્થીઓની દશાની કલ્પના પણ ન થઈ શકે તેવી હોય છે. પોતાના મા-બાપ, વતન છોડીને અરમાનો સાથે આવેલા કેટલાક વિદ્યાર્થીઓ બિચારા-બાપડા બનીને સિનિયર વિદ્યાર્થીઓના હુકમને તાબે થઈને અનુકૂળ સાધી લેતા હોય છે. સિનિયર વિદ્યાર્થીઓની હરકતો અને હુકમો ક્યારેક તો એવા નિર્ભજ અને હલકટકક્ષાના હોય છે કે તેનો ભોગ બનનાર કેટલાક નવા વિદ્યાર્થીઓ તેને શારીરિક કે માનસિક રીતે સહન કરી શકતા નથી. જેના કેટલાક ઉદાહરણ જોઈએ. સોફિયા કોલેજની વિદ્યાર્થીનીએ બીજા માળેથી કૂદકો મારી આપઘાત કરેલ-૧૯૯૮, માઈક્રોબાયોલોજી-કાંચીપુરમની ટિપા(૧૮) ને મોટેથી ગાવાનું અને ડાન્સ કરવાનું જણાવીને રેર્ગીંગ કરેલ જેમાં ટિપાએ આપઘાત કરેલ-૨૦૦૦, હૈદરાબાદમાં ટી.સરિતાએ રેર્ગીંગ બાદ ઝેર પીધેલું અને હોસ્પિટલમાં તેનું મૃત્યુ થયેલ-૨૦૦૧, પુમન્સ પોલીટેકનીક કોલેજ-રાયપુરની સુજાતાને બે કલાક સુધી ઊંઘી લટકાવેલ નાકમાંથી લોહી આવ્યું ત્યારે છોડેલ અંતે તેણે ત્રણ દિવસમાં જ કોલેજ છોડી દીધેલ, આઈ.આઈ.ટી. લખનૌના અનુપ કપૂરે રેર્ગીંગને કારણે પંજા નીચે લટકીને આપઘાત કરેલ-૨૦૦૨. આવી ઘટનાઓ ૨૦૦૭ સુધી ચાલેલ છે. જેમાં ગત વર્ષે પોતાના દીકરાને થયેલ રેર્ગીંગનો આઘાત સહન ન કરી શકનાર તેની માતાએ આપઘાત કરેલ!

કોઈપણ લાગણીશીલ વ્યક્તિના રૂવાંડા ઊભા કરી નાંખે તેવી આ ઘટનાઓ છે. થોડીક્ષણો માટે આ લેખ બાજુમાં મૂકીને વિચારો કે શું વીત્યું હશે રેર્ગીંગનો ભોગ બનનાર તે વિદ્યાર્થીઓ પર ! એવી તો કેવી અસહ્ય સાંવેગિક અસર થઈ હશે પેલી મા પર કે જે પોતાના દિલના ટુકડાનું થયેલ રેર્ગીંગ સહન કરી શકી નહીં. અહીં સહન કરવાનું આવે છે માત્ર નવો પ્રવેશ મેળવનાર વિદ્યાર્થીઓ ને જ. શું વાક છે તેમનો?

મનોવૈજ્ઞાનિક રીતે વિચારીએ તો સિનિયર વિદ્યાર્થીઓ પોતાની કેટલીક વૃત્તિની પૂર્તિ માટે આવી નાસમજ હરકતો કરતા હોય છે. તેમાં તેમની ઉંમરનો દોષ છે. સાથે તેમને મળેલા સંસ્કાર અને વાતાવરણનો દોષ છે. વ્યક્તિગત રીતે તેઓમાં પણ સજ્જનતાનો અંશ હોય છે. પણ તેઓ માર્ગ ભૂલેલા પથિક સમાન છે, જેનો ભોગ અન્યને બનવું પડે છે. પણ આવું અને આટલું વિચારવાથી ચાલશે? આમ કરવાથી ભોગ બનેલાનું શું? ભવિષ્યમાં કોઈનો લાડકવાયો લુપ્ત ન થાય કે ભારતનો સમૃદ્ધ નાગરિક બનવા સજ્જ થઈ રહેલો કોઈ વિદ્યાર્થી જીવન પ્રત્યે નકારાત્મક અભિગમ બાંધે તે પહેલાં આ પરિસ્થિતિને જન્મ આપતાં અને પોષતાં પરિબળોને દબાવવા જ રહ્યાં. આ માટે કાયદા કે નિયમ કરતાં નિષ્ઠા વધુ કારગત નિવડશે. સિનિયર વિદ્યાર્થીઓમાં નવા વિદ્યાર્થીઓ માટે નવા જ પ્રકારની નિષ્ઠા ઊભી કરવી પડશે. આ માટે કેટલીક કોલેજોએ પ્રયોગો કરવાની પહેલ કરવી પડશે. જુદા જુદા પ્રયોગો કરીને સફળ પ્રયોગને બધી કોલેજોએ અપનાવવો પડશે.

એક પ્રયોગ. કોલેજના પ્રથમ બે-ત્રણ દિવસ ઓરિએન્ટેશનના હોય. જે પૂર્વે જૂના વિદ્યાર્થીઓને તાલીમ આપીને માનસિક રીતે સજ્જ કરવામાં આવેલાં હોય. તેમનાં દિલ અને દિમાગમાં નવા વિદ્યાર્થીઓ માટે ભારોભાર પ્રેમ અને મદદની ભાવના ભરી દેવામાં આવી હોય. ઓરિએન્ટેશનના પ્રથમ દિવસે સિનિયર વિદ્યાર્થીઓ નવા આવનાર વિદ્યાર્થીઓનું દિલથી સ્વાગત કરે અને પૂરું સન્માન આપે. આ ઉપરાંત કોલેજના સિનિયર, પ્રામાણિક, નિષ્ઠાવાન અને અભ્યાસમાં સારું પરિણામ મેળવેલ વિદ્યાર્થીઓને લીડર બનાવી નવા આવનાર ચાર-ચાર વિદ્યાર્થીઓ સોંપવામાં આવે. જેથી નવો પ્રવેશ મેળવનાર વિદ્યાર્થી તેના લીડર પાસેથી માર્ગદર્શન મેળવે. જેમકે કઈ હોસ્ટેલમાં પ્રવેશ લેવો, કયા વિષયો પસંદ કરવા, કયા પુસ્તકો ક્યાંથી ખરીદવા વગેરે. અધ્યાપકને વિદ્યાર્થી લીડરના લીડર બનાવવા.. આમ સમૂહભાવનાથી કામ થશે. રેગીંગ અટકી જશે. નવા વિદ્યાર્થીને લાગશે કે અમારી સારસંભાળ લેનાર કોઈ છે ! તે તેના પિતાજીને પત્રમાં લખશે કે, “બાપા તમે શાંતિથી ખેતી સંભાળજો...મારી ચિંતા કરશો નહીં, અહીં મારી કાળજી લેનારા મને મોટાભાઈ જેવા વિદ્યાર્થીઓ મળી ગયા છે”.તો વળી સિનિયર વિદ્યાર્થીઓને પણ તેમની જવાબદારીનું ભાન થશે.

અંતે રેગીંગ કરતા વિદ્યાર્થીઓને પાંચ પ્રશ્નો.....કોઈ વિદ્યાર્થી રેગીંગના કારણે આપઘાત કરે કે કોલેજ છોડી દે તો તમને શું ફાયદો? રેગીંગ કરનારનો આનંદ વધારે હોય છે કે રેગીંગનો ભોગ બનેલાનું દુઃખ વધારે હોય છે? નવો પ્રવેશ મેળવનાર વિદ્યાર્થી અને તેના મા-બાપે કેવાં અરમાનો સેવ્યાં હશે? તમારું માર્ગદર્શન અને હૂંફની તેના અભ્યાસ અને ભાવિ જીવન પર હકારાત્મક અસર થાય ખરી? પરણીને સાસરે ગયેલી આપણી બહેન સાથે તેના સાસરિયાએ કરેલા અયોગ્ય હુકમોને રેગીંગ ગણાય ? માટે જ અધ્યાપકો, પ્રિન્સિપાલ, સમાજ, મિડિયા, સરકાર વગેરેએ સચુંકત પ્રયાસ દ્વારા રેગીંગને દૂર કરવું જ પડશે. અંતે સવિનંતિ ભાઈ કોલેજીયનો, દોસ્તો...નવા વિદ્યાર્થીઓના ટેકેદાર બનો ઠેકેદાર નહીં. રેગીંગ નહીં પણ બેકીંગ કરો. પોતાના જીવનની સાથે અન્યનું પણ જીવન સુધારો તેવી શુભેચ્છા.